

De spiegelkarper is een gewilde sportvis.

Spiegelkarperprojecten

Van consumptiedikbil tot troeteldier

Tekst: Gert Jan Buijs
Fotografie: Gert Jan Buijs,
 Sportvisserij Nederland
 en Joris Weitjens

Net zoals een hond geen wolf is en een roodbonte koe geen oerrund, is een spiegelkarper geen wilde vis, maar een door de mens ontwikkelde partieel beschubde variëteit van de karper (*Cyprinus carpio*). De laatste jaren wordt deze vis weer uitgezet in het kader van door sportvissers geïnitieerde uitzetprogramma's. Karpervissers zijn er blij mee. Maar een spiegelkarper blijft een kweekvis. Op papier lijkt een injectie van deze 'huisdieren' onwenselijk. Of valt dat mee?

In verschillende Nederlandse viswateren, vooral de grote systemen, lopen sinds een krappe tien jaar zogenoemde spiegelkarperprojecten. Een spiegelkarperproject (SKP) is een gemonitorde uitzetting van deze karpervariëteit. Doel: het behoud van spiegelkarpers in de Nederlandse (vis)wateren.

Om de noodzaak van spiegelkarperprojecten te kunnen begrijpen, is een korte cursus karpershistorie en een kijkje in de psyche van de karpervis van belang.

Vingerafdruk

Een spiegelkarper is een karpervariëteit die van de totaal beschubde wilde vorm afwijkt doordat hij minder schubben heeft. Bij een consumptievis is dat handig omdat hij dan makkelijk schoon is te maken. Door de eeuwen heen zijn diverse spiegelkarpertypen geselecteerd, die bij voorkeur snel groeiden en veel visvlees op de graten hadden.

Als consumptiedikbil speelt de spiegelkarper in Nederland allang geen rol meer. Als sportvis echter des te meer.

Voor karpervissers is het unieke schubbenpatroon, even uniek als onze eigen vingerafdruk, een van de grootste charmes van de spiegelkarper. Deze vissen hebben veel meer identiteit dan de in een uniform ruitjespatroon beschubde schubkarpers. Die zijn uiteraard ook allemaal uniek, maar ze zijn hooguit te onderscheiden qua bouw, littekens en/of andere kleinere lichamelijke onregelmatigheden. Twee puntgave schubkarpers met dezelfde bouw zijn met het blote oog niet uit elkaar te houden. Dat zal met twee spiegels, zoals karpervissers ze veelal noemen, niet gebeuren. Daarom – en omdat spiegelkarpers ook groot en zwaar kunnen worden – zijn ze populair onder karpervissers.

Maar er is een probleem. De spiegelkarper, ooit uitgezet voor visserijdoelen, dreigt uit te sterven. Ten eerste

is natuurlijke voortplanting in het grillige Nederlandse klimaat lang niet altijd succesvol. Als het al lukt, dan zijn vervolgens de genen die zorgen voor een gedeeltelijke of spiegelbeschubbing recessief ten opzichte van de genen voor een (natuurlijke) volledige beschubbing. Daardoor zal het aandeel spiegels in een populatie door natuurlijke aanwas steeds kleiner worden, tenzij uiteraard een populatie geheel uit spiegels bestaat. Tel daarbij op dat bij partieel beschubde karpers het juveniele sterftepercentage veel hoger ligt dan bij schubkarper en het doemscenario voor de spiegelkarper is geschetst.

Gespierde spijkers

De teloorgang van de spiegelkarper is overigens ook geïnitieerd door de karpervissers zelf. De geldende doctrine onder hengelsportauteurs eind jaren zeventig, de toenmalige opiniemakers in de sportvisserij, was dat wilde of boerenkarpers 'je van het' waren. Het waren slanke, gespierde en volledig beschubde vissen die voornamelijk voorkwamen in

polders in Zeeland, Friesland en de Zaanstreek. Over de vraag of deze vissen echt wild zijn, of verwilderde afstammelingen van kweekkarpers, zijn de deskundigen het nog steeds niet eens. Maar beroemde hengelsportauteurs schreven lyrisch over deze 'gespierde spijkers'. Spiegelkarpers, alsmede zwaarder gebouwde gekweekte schubkarpers, waren in hun ogen inferieure, slappe dikzakken. Mede daardoor ontstond er vraag naar karpers met wilde kenmerken. De Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVb, tegenwoordig opgegaan in Sportvisserij Nederland) kweekte de 25% wildbloedhybride. Deze vis ontstaat als een nakomeling van de kruising tussen een wilde karper en een gekweekte schubkaper wordt gekruist met een spiegelkarper. Tot een jaar of twintig geleden

Begin jaren '80 werd
de noodklok geluid
voor de spiegelkarper

Uitgezette spiegelkarpers kunnen jarenlang worden gevolgd.

is dit type uitgezet. Het overgrote deel van het huidige Nederlandse karpbestand bestaat tegenwoordig uit 25% wildbloedhybrides en in de natuur geboren verwilderde nakomelingen.

Begin jaren '80 werd echter de noodklok geluid voor de spiegelkarper. Een karpervariëteit die al eeuwenlang in Nederland voorkwam, dreigde uit te sterven. Niemand leek zich er echter druk om te maken.

Monitoring

Met de spiegelkarperprojecten kwam daar verandering in. Amsterdammer Joris Weitjens heeft daar veel werk in gestoken. Als karpervisser en prominent lid van de Karpstudiegroep Nederland is hij uiteraard ook behept met een voorliefde voor spiegels. "Ik ben een uitgesproken liefhebber van het vissen op groot, open water. De fascinatie zit hem vooral in het feit dat karpers daar alle kanten op kunnen. Al aan het begin van jaren '80 probeerde ik de migratieroutes van gevangen karpers in kaart te brengen. Vanwege z'n partiële beschubbing is een spiegelkarper gemakkelijk individueel te herkennen en daardoor een prachtig studieobject. Alleen jammer dat de spiegelkarper nagenoeg uitgestorven was. Sinds 1995 ben ik bij de Amsterdamse hengelsportvereniging actief als visstandbeheerder. Toen we het als commissie voor elkaar hadden dat er spiegelkarper werd uitgezet in de Amstelboezem, een systeem dat een sluisloze verbinding heeft met vele duizenden hectare water, lag er een unieke kans om de migratie en groei van de uitgezette vissen te volgen. Vandaar dat deze werden gefotografeerd, gewogen en gemeten voor ze weer mochten zwemmen." Het is juist deze vorm van monitoring die er volgens Weitjens toe leidt dat visstandbeheerders zich laten overtuigen van de zin van uitzettingen. "De inge-

bouwde controlebaarheid bleek ook voor waterbeheerders genoeg reden om in te stemmen."

Hobbymatig geknoei

Enige reserve tegen spiegelkarpers is begrijpelijk. Een kweekvis als de spiegelkarper komt van nature niet in het Nederlandse water voor. Pauline de Jong, secretaris van Stichting Faunabescherming (voorheen Kritisch Faunabeheer), ziet het heel simpel. "Wij zijn in principe tegen elke uitzetting van dieren in de vrije natuur. Uitzetten van spiegelkarpers is hobbymatig geknoei met dieren. Het is net als fazanten loslaten om ze vervolgens dood te schieten. De vissen worden dan misschien wel teruggezet, maar het blijven dieren die moeten lijden voor het plezier van mensen." Met deze principiële opstelling komt De Jong niet eens toe aan andere argumenten tegen spiegelkarpers, zoals eventuele vertroebeling van het water en de genetische vermenging met de reeds aanwezige natuurlijke karperspopulatie (als die al natuurlijk te noemen is).

Ecoloog Peter Heuts van het Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden is coulanter ten opzichte van spiegelkarperprojecten. Hij heeft minder moeite met het uitzetten van spiegelkarpers in grote watersystemen als kanalen en boezems. "Die hebben geen echte natuurfunctie. Uitzettingen moeten weinig of geen effect op de waterkwaliteit hebben. Want hoe je het ook wendt of keert, een uitzetting leidt altijd tot een verandering. Wat een karper eet, kan een ander organisme niet eten. Maar sportvissers moeten hun hobby kunnen uitoefenen. Wij proberen daar in overleg met visserijplatforms een modus in te vinden." De eventuele nadelen moet je volgens Heuts goed in de peiling houden. "Een probleem is dat karpers nogal trekklustig zijn. We willen de watersystemen tegenwoordig zo groot mogelijk hebben, met vispassages en zo. Als je vissen uit-

Iedere spiegelkarper heeft een uniek schubbenpatroon.

zet in grote watersystemen, kunnen ze alle kanten op. Dan kunnen ze ook ergens belanden waar ze ze absoluut niet wilt hebben. Dat is een dilemma. Je hoeft niet overal natuurwatertjes te hebben, maar juist daar moet je géén karpers willen.” Een tweede nadeel ziet Heuts in de herkomst van de vissen. “Waar komen ze vandaan. Vroeger was het simpel: de OVB. Dat is nu anders. Met karpers uit andere landen kun je ook allerlei andere organismen introduceren zoals algen, plankton en parasieten.”

Cultuurbehoud

Maar het zijn niet alleen ecologen en visstandbeheerders die kritisch kijken naar spiegelkarperprojecten. Karpervissers doen dat namelijk zelf ook. Zoals gezegd vangen ze hun karpers het liefst groot én zwaar. Omdat de vissen alleen goed groeien in een gezonde biotoop, heeft de karpervisser er alleen maar baat bij als er beperkt en verantwoord karper wordt uitgezet. Joris Weitjens: “Ons doel is de spiegelkarper te behouden, voor ons én de generatie na ons. Het is een vorm van cultuurbehoud. Een marginale rol van de karper in de visgemeenschap, spiegel of niet, is daarbij juist gewenst. We willen namelijk een gezond bestand dat is afgestemd op de aanwezige voedselbronnen. Hoe meer ruimte, hoe minder voedselconcurrentie, des te harder een vis – en dus ook een karper – groeit. Door het onderling vergelijken van de groei van projectspiegels zijn we tot een soort groeimimum gekomen. Voldoen de projectspiegels niet aan de strenge groeicriteria, dan adviseren wij te stoppen met uitzetten.”

Een stok achter de deur is de Europese Kaderrichtlijn Water. Die schrijft voor grote watersystemen een maximaal ‘karpergehalte’ van 30 kilo per hectare voor. “Maar dat betekent niet dat je dertig karpertjes van een kilo mag uitzetten. Je moet er ook rekening mee houden dat die vissen gaan groeien. En dan overschrijd je de richtlijn heel

snel”, waarschuwt ecooloog Heuts. Het rekenen in kilo’s visvlees is ook voor Weitjens niet zaligmakend. “Prima voor een egale visvijver, maar niet voor wateren waar de vis nooit netjes verdeeld is over het water. Overigens zetten de spiegelkarperprojecten op grote watersystemen zo weinig uit, dat je na migratie en sterfte uiteindelijk hooguit één karper per hectare overhoudt.”

Neuzen dezelfde kant op

Resumerend valt te constateren dat het uitzetten van spiegelkarpers (terecht) nauwlettend in de gaten wordt gehouden. Dit doen ecologen, waterschappen en andere betrokken instanties die zich de zwaarbevochten verbetering van de waterkwaliteit niet meer willen laten afnemen. Maar ook karpervissers houden de vinger aan de pols. De gewenste markante voormalige consumptiedikbil kan zich alleen in een goed aquatisch milieu tot een gewichtige troetelkarper ontwikkelen. Zo staan de neuzen toch ineens behoorlijk dezelfde kant op. V

De Karperstudiegroep Nederland

Karpervissers kennen een eigen én zeer actieve vereniging, de KarperStudiegroep Nederland, afgekort KSN. Vooral de belangenbehartiging van de karpervisserij en het streven naar een verantwoord karperebeheer staan hoog in het vaandel van deze specialistenclub. De KSN kent een elftal regionale afdelingen en is sinds 2003 aangesloten bij Sportvisserij Nederland. Wat betreft het uitzetten van (spiegel)karpers adviseert de KSN alleen vissen uit te zetten met een erkend gezondheidscertificaat.